

EĞİTİM ve İNSANİ BİLİMLER DERĐİSİ

Teori ve Uygulama

Cilt: 10 / Sayı: 20 / Güz 2019

JOURNAL of EDUCATION and HUMANITIES

Theory and Practice

Vol: 10 / No: 20 / Fall 2019

**Okul Müdürlerinin
Siber Zorbalığa İlişkin Görüşleri**

Views of Principals about Cyberbullying

Makale Türü (Article Type): Araştırma (Research)

**Necati CEMALOĞLU
Cengiz Alper KARADAĐ**

Okul Müdürlerinin Siber Zorbalığa İlişkin Görüşleri

Necati CEMALOĞLU¹

Cengiz Alper KARADAĞ²

Öz: Bu araştırmanın amacı okul müdürlerinin siber zorbalığa ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseninde tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını Adıyaman ilinde görev yapmakta olan 17 ortaöğretim okul müdürü oluşturmaktadır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırmada okul müdürlerinin siber zorbalığı tanımlarken dijital teknolojiler ve psikolojik rahatsızlıklar konularına vurgu yaptıkları görülmüştür. Okul müdürlerinin siber zorbalığa ilişkin görüşleri, öğrencilerde gözlemedikleri zorba davranışlar, siber zorbalığın sebepleri, siber zorbalığın sonuçları, siber zorbalığın önlenmesi için alınacak tedbirler temaları altında ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler sosyal medya ve dijital teknolojilerin kullanımına bağlı olarak siber zorbalık davranışlarına maruz kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, bilişim teknolojisi, öğrenci.

Makale Hakkında:

Geliş Tarihi: 19.02.2019; Revizyon Tarihi: 18.11.2019; Kabul Tarihi: 10.12.2019

1) Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı, Ankara, ecaticemaloglu@hotmail.com ORCID ID: 0000-0001-7753-2222

2) Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Ankara, cengizalperkaradag@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-8267-7132

Giriş

Bilgi çağı insanın en belirgin özelliklerinden biri bilişim teknolojileri ile iç içe bir yaşam sürmesidir. İnternetin ortaya çıkış amacı bilgi arayışı, kişilerarası iletişimi ve ticari işlemleri kolaylaştırmak olmasına rağmen günümüzde internet, pek çok kişi için hayatın merkezinde yer almaktadır ve karşısında direnmek neredeyse imkansız bir hale gelmiştir (Balcı ve Gülnar, 2009). Okul çağındaki bireylerin internette çok fazla zaman geçirmesi psikolojik ve bedensel gelişimin olumsuz yönde etkilenmesi, akademik başarının düşmesi ve sosyal ilişkilerin zayıflaması gibi pek çok olumsuz sonuca neden olabilmektedir (Cengizhan, 2003).

Öğrencilerin internet ve bilgisayar oyunlarını kullanmalarının olumlu etkilerinin olduğunu ifade eden araştırmalar olduğu gibi olumsuz etkilerine vurgu yapılan araştırmaların daha ağırlıklı olduğu görülmektedir. Örneğin, Colwell ve Kato (2003) internet kullanımının öğrencilerin problem çözme becerisi edinme sürecine katkıda bulunduğunu, yaratıcılığı ve kritik düşünme becerisini geliştirdiğini ifade etmektedir. İnternet kullanımının olumsuz etkilerine vurgu yapılan araştırmalarda ise sosyal gelişim ve özgüven üzerinde olumsuz etkilere, sosyal kaygı düzeyinin artmasına ve saldırganlık davranışlarının pekişmesine vurgu yapılmaktadır (Anderson ve Bushman, 2001; Çalışgan, 2013; Holman, Hansen, Cochian, Lindsey ve Liar, 2005). Bununla birlikte Duman (2008) internet kullanan öğrencilerin psiko-sosyolojik görüntülerini incelediği araştırmasında, bu öğrencilerin bir çoğunun derslerde yeterli performans sergileyemedikleri, ders dışı etkinliklerde yer almadıkları, sağlıklı iletişim kuramadıkları ve kendi iç dünyalarına çekildikleri sonucuna ulaşmıştır. Karayağız Muslu ve Bolışık (2009) ise uzun süre bilgisayar önünde kalmanın yeme alışkanlıklarını olumsuz etkilediğini, bununla birlikte fiziksel aktivite azlığına ve obeziteye neden olduğunu ifade etmişlerdir.

İnternet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bireylerin özellikle de gençlerin sosyal ağ kullanımı da giderek artmaktadır (Cemaloğlu ve Bıçak, 2015). Ancak bu süreçte genelde internet özelde ise sosyal medyanın kontrolsüz kullanımının zorbalık davranışlarına zemin hazırladığı ve bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla başkalarına zarar verme sürecini kapsayan siber zorbalığa yol açtığı ifade edilmektedir (Özby, 2013). Son zamanlarda okullarda siber zorbalığın yaygınlaştığı ve öğretim sürecini olumsuz yönde etkilediği yapılan pek çok araştırmada vurgulanmaktadır (Çetin, Eroğlu, Peker, Akbaba ve Pepsöy, 2016; Erden, 2015; Türk, 2018; Yelci, 2018). Ayrıca siber zorbalık konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde öğrencilerle yapılan ilişkisel çalışmaların (Türk, 2018; Özkan, 2019; Yelci, 2018) ve öğretmenlerin/öğretmen adaylarının siber zorbalık algılarını inceleyen çalışmaların (Ayaş ve Horzum, 2011; Toprak, 2018) ön plana çıktığı; ancak okul yöneticilerinin siber zorbalığa ilişkin görüşlerinin yansıtıldığı çalışmalara çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Oysa özellikle ortaöğretim kademesine devam eden yaş grubundaki bireylerin dünyaya açılan penceresinin internet olması ve iletişim sürecinde interneti yaygın olarak kullanmaları diğer paydaşlarla

birlikte okul yöneticilerinin de süreci yakından takip etmelerini gerektirmektedir. Okul yöneticilerinin siber zorbalık konusundaki farkındalık eksikliğinin eğitim ve öğretim süreçlerini olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı okul yöneticilerinin siber zorbalığa ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmada yanıt aranan alt problemler şunlardır:

Okul müdürlerinin,

- Siber zorbalık tanımları nasıldır?
- Öğrencilerinde –varsa- gözlemledikleri siber zorbalık davranışları nelerdir?
- Siber zorbalığın sebeplerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Siber zorbalık davranışının sonuçlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Siber zorbalık davranışlarının önlenmesi için alınabilecek önlemlere ilişkin görüşleri nelerdir?

Kuramsal çerçeve

İnternet ve bilişim teknolojilerinin ve sosyal medya kullanımının olumsuz etkilerine yönelik yapılan araştırmalarda çok sık vurgulanan konulardan biri siber zorbalıktır. Okullarda akran zorbalığının bilgisayar ve cep telefonları aracılığı ile uygulanması olarak da bilinen siber zorbalık, bir birey veya grubun başka birey ya da gruplara, teknolojik araçlar yoluyla, kasıtlı ve düzenli bir şekilde düşmanlık ve korkutma amaçlı mesaj ve resimler göndermesidir (Pat- chin ve Hinduja, 2006). Steffen ve König (2009)'a göre ise siber zorbalık cep telefonu, bilgisayar ya da diğer teknolojik aletler aracılığı ile bir kişiye yönelik tekrara dayalı sergilenen kasıtlı ve saldırganca davranışlar bütünüdür (Akt: Gencer, 2017).

Smith vd. (2008) siber zorbalığı, kendisini savunma gücüne sahip olmayan bir kişiye karşı, elektronik ortamlar yoluyla belirli dönemlerde ve sürekli olarak, kasıtlı bir biçimde saldır- ganca davranışlar sergileme olarak tanımlamışlar ve diğer tanımlardan farklı olarak kurbanın “kendini savunma gücünden yoksun” olduğu konusuna vurgu yapmışlardır. Hinduja ve Pat- chin (2015) ise bir davranışın siber zorbalık olarak adlandırılması için kasıtlı olması gerektiği- ni, tekrar etmesi gerektiğini, kurbanı zarar vermesi gerektiğini ve bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik araçlar yoluyla gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (Akt: Pekşen Süslü, 2016). Willard (2005) ise siber zorbalığı daha önceden okullarda gözlemlenen akran zorbalığının iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak biçim değiştirmesi olarak tanımlamıştır.

Öğrencilerin sergiledikleri siber zorbalık davranışları incelendiğinde ön plana çıkan davra- nışların, kurbanların sırlarının okuldaki tüm öğrencilere elektronik posta yolu ile bildiril- mesi, herkese açık bir web sayfası hazırlanarak kurban hakkındaki videoların, fotoğrafların

ve yazılı paylaşımların diğer öğrencilere servis edilmesi, yine bir web sayfası hazırlanarak okulun en çirkininin ya da en şıkosunun oylanması, kurban öğrencinin sosyal alanlardan dışlanması şeklinde olduğu görülmektedir (Baştürk Akca vd., 2014). Literatürde siber zorbalık davranışları siber zorbalık türleri adı altında iftira, hakaret etme, bıktırma, ifşa etme, taklit etme, hile yapma, şiddet, kandırma, sanal/siber taciz ve dışlama başlıkları altında ele alınmaktadır (Akman, 2019; Tamer ve Vatanartıran, 2014). Willard (2007) ise siber zorbalık türlerini parlama (flaming), taciz (harrasment), karalama (denigration), başkasının kimliğine bürünme (impersonation), ifşa ve düzenbazlık (outing and trickery), dışlama (exclusion), ısrarlı siber takip (cyberstalking) başlıkları altında ele almaktadır (Akt: Akca ve Sayımer, 2017).

Siber zorbalık davranışlarının ortaya çıkış sebepleri pek çok araştırmacının üzerinde durduğu bir konudur. Gardner (2010)'a göre öğrencilerin internette geçirdikleri zamanın artması; Hoff ve Mitchell (2009)'e göre ayrılma, kıskançlık, hoşgörüsüzlük gibi ilişki sorunları siber zorbalık davranışlarının görülme ihtimalini artıran unsurlardır. Baştürk Akca, vd. (2014) ise siber zorbalığın yayılmasının nedenlerini ergenlik dönemindeki dürtüsellik ve akran etkisine bağlamışlardır.

Siber zorbalığın zorbalığa maruz kalan bireyler üzerindeki etkileri incelendiğinde özgüven eksikliği ve özgüven kaybı yaşamalarına ve asosyal özellikler geliştirmelerine neden olduğu görülmektedir (Türk, 2018). Ayrıca zorbalığa maruz kalan bireylerde öfke, kızgınlık, anksiyete, bozukluğu, aile ilişkilerinde bozulmalar (Hinduja ve Patchin Patchin, 2006), okul devamsızlığının artması, okul başarısının ve okula bağlılığın azalması, akran ilişkilerinin bozulması, fiziksel ve ruhsal sağlığın olumsuz yönde etkilenmesi, benlik saygısında azalma, değersizlik duygusu geliştirme, depresyon belirtileri, intihar eğilimi ve umutsuzluk görülebilmektedir (Akca, Sayımer, Balaban Sarı ve Ergun Başak, 2014; Anderson, 2012; Raskauskas ve Stoltz, 2007).

Yöntem

Bu araştırmada olgu bilim deseni benimsenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden olan olgu bilim yaşanmış deneyimi değerlendirmeye odaklanan bir yöntemdir (Miller, 2003). Araştırmada okul müdürlerinin okul yönetimine yansıyan disiplin vakaları, öğretmen, öğrenci ve veli görüşmeleri ve gözlemlerinden hareketle yapılandırılmış oldukları siber zorbalık deneyimlerine yer verildiği için olgu bilim deseni tercih edilmiştir. Araştırmanın temel olgusu ise “siber zorbalık”tır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği çerçevesinde belirlenen 17 okul müdürü oluşturmaktadır. Ölçüt örnekleme tekniğinde örnekleme,

problemlerle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmaktadır (Büyüköztürk vd., 2009). Çalışma grubunda yer alan okul müdürlerinin ortaöğretim kademesinde görev yapıyor olması ölçütü çerçevesinde okul müdürleri araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma grubuna ait demografik özellikler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Kıdem	İdarecilikteki Kıdem	Görev Yapılan Okul Türü	Öğrenci Sayısı
1	E	40	15	8	Anadolu Lisesi	444
2	E	38	16	4	Anadolu Lisesi	120
3	E	52	27	15	Anadolu Lisesi	720
4	E	41	20	16	Anadolu Lisesi	300
5	E	40	15	8	Anadolu Lisesi	444
6	E	40	15	8	Özel Eğitim Lisesi	88
7	E	41	17	13	Anadolu Lisesi	262
8	E	57	28	21	Meslek Lisesi	1100
9	E	48	22	12	Meslek Lisesi	980
10	E	41	17	10	Meslek Lisesi	1460
11	E	40	19	13	Çok Programlı Anadolu Lisesi	54
12	E	50	26	15	Meslek Lisesi	1350
13	E	45	26	15	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	1200
14	E	39	16	3	Anadolu Lisesi	185
15	E	41	17	11	Meslek Lisesi	520
16	K	46	10	4	Çok Programlı Anadolu Lisesi	58
17	K	36	14	6	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	1078

Katılımcılara ait demografik verilerin yer aldığı Tablo 1. incelendiğinde katılımcıların 15’inin erkek, 2’sinin kadın olduğu görülmektedir. Yaşları 36 ile 57 arasında değişmektedir. Katılımcıların mesleki kıdemleri 14-28 yıl; idarecilikteki görev süreleri ise 3 ile 21 yıl arasında değişmektedir. Ayrıca katılımcıların 7’si Anadolu Lisesi, 5’i Meslek Lisesi, 1’i Özel Eğitim Lisesi, 2’si Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 2’si Çok Programlı Anadolu Lisesi’nde görev yapmaktadır.

Verilerin toplanması ve analizi

Veriler, araştırmacıların geliştirmiş olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu oluşturulurken literatürde yer alan siber zorbalık çalışmaları incelenmiş ve eğitim yönetimi alanında uzman iki akademisyenin görüşleri alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun geçerliğinin sağlanması amacıyla katılımcılar arasında yer almayan iki okul müdürü ile ön görüşme gerçekleştirilerek soruların anlaşılabilirliği ve kapsam geçerliği incelenmiştir. Görüşmelerin 16’sı yüz yüze 4’ü ise elektronik ortamda (görüntülü

arama) gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 25 dakika sürmüştür. Veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. İçerik analizi tümdengelim metodu kullanılarak araştırma konusu ile ilgili daha önceden belirlenmiş kategoriler altında açıklanabilecek kodların veya ifadelerin belirlenmesidir (Silverman, 2001). Bu doğrultuda araştırma sorularından hareketle temalar; verilerden hareketle ise alt tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması

Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması sürecinde Erlandson, Harris, Skipper ve Allen (1993) tarafından önerilen inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirliğin (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2005) sağlanmasına çalışılmıştır. İnanırcılığın (iç geçerliğin) sağlanması sürecinde uzman incelemesi yöntemine başvurulmuş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu, görüşmeler sonucu elde edilen veriler, veri analizine dayalı oluşturulan kodlar ve araştırma sonuçları eğitim yönetimi alanında uzman bir öğretim üyesinin incelemesine sunulmuştur. Bununla birlikte analiz sonuçları iki okul müdürü ile paylaşılmış ve teyit edilebilirlik sağlanmıştır.

Dış geçerliğin sağlanması için katılımcılar amaçlı örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Yine dış geçerliğin sağlanmasına yönelik olarak veri toplama ve verilerin analizi aşamaları ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. İç geçerliğin sağlanmasında ise uzman görüşüne başvurulmuş ve tutarlılık incelemesi yapılmıştır.

Bulgular

Okul müdürlerinin siber zorbalık tanımlarına ilişkin bulgular

Okul müdürlerinin siber zorbalığa ilişkin görüşlerinin yer aldığı tema ve kodlar Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Okul müdürlerinin siber zorbalık tanımlarına ilişkin bulgular

Tema	Alt Tema	Kodlar
Siber Zorbalık Tanımı	Sanal (teknolojik) psikolojik saldırı	Onur kırıcı davranışlar Küçük düşürücü davranışlar Tehdit etme Rahatsız etme Zarar verme Dışlama

Tablo 2’de görüldüğü gibi okul müdürlerinin siber zorbalığa ilişkin tanımları sanal psikolojik saldırı alt teması altında ele alınabilmektedir. Bu alt temaya ait kodlar ise onur kırıcı davranışlar, küçük düşürücü davranışlar, tehdit etme, rahatsız etme, zarar verme ve dışlamadır. Okul müdürlerinin siber zorbalık tanımlarından yola çıkarak kavrama ait farkındalık düzeylerinin belirli bir seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Siber zorbalığı bir tehdit

unsuru olarak tanımlayan M1, “*siber zorbalık iletişim teknolojileri aracılığıyla arkadaşlarını kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettirme eğilimidir. Yani şöyle aslında karşıdaki kişiyi tehdit etme davranışını içerir. Senin hoşuna gitmeyen fotoğrafların var elimde eğer benim istediklerimi yapmazsan bunları yayınlarım gibi cümleler kurarak arkadaşlarını zor durumda bırakmak bence siber zorbalıktır...*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okul müdürlerinin öğrencilerinde gözlemedikleri siber zorbalık davranışlarına ait bulgular

Okul müdürlerinin öğrencilerinde gözlemlemiş olduğu siber zorbalık davranışlarına ait tema ve kodlar Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3. Okul Müdürlerinin Öğrencilerinde Gözlemedikleri Siber Zorbalık Davranışları

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Öğrencilerde gözlemlenen siber zorbalık davranışları	Sosyal medya	Arkadaşlık istekleri İzinsiz görüntü paylaşmak Grup baskısı kurma Olumsuz yorumlar yapmak Sahte hesaplar üzerinden saldırma
	İletişim teknolojileri	Hesap çalma Mesaj göndermek Sürekli aramak

Tablo 3’de görüldüğü gibi okul müdürlerinin öğrencilerinde gözlemedikleri siber zorbalık davranışları sosyal medya ve iletişim teknolojileri aracılığı ile gerçekleşen davranışlar olmak üzere iki alt tema altında ele alınabilmektedir. Sosyal medya üzerinden meydana gelen davranışlar sürekli arkadaşlık isteği göndermek, izinsiz görüntü paylaşmak, grup baskısı kurmak, olumsuz yorumlar yapmak, sahte hesaplar üzerinden saldırmak, hesap çalmak kodları ile açıklanabilirken iletişim teknolojileri aracılığı ile gerçekleşen davranışlar mesaj göndermek ve sürekli aramak şeklinde ifade edilmiştir.

Sosyal medya aracılığı ile meydana gelen siber zorbalık davranışlarını görüntü paylaşmak kapsamında yorumlayan M9, “*öğrencilerimiz zaman zaman birbirlerinin ya da öğretmenlerinin fotoğraf ve videolarını sosyal medya sayfalarında paylaşarak rahatsız etmeleri, fotoğraflar üzerinde değişiklikler yaparak paylaşmaları şeklinde davranışlar sergileyebilmektedir...*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okul müdürlerinin siber zorbalığın sebeplerine ilişkin görüşlerine ait bulgular

Okul müdürlerinin siber zorbalığın sebeplerine ilişkin görüşleri kişisel sebepler, ailevi sebepler ve çevresel sebepler olmak üzere üç alt tema altında ele alınmıştır ve bu alt temalarla kodlar Tablo 4’de gösterilmektedir.

Tablo 4. Siber zorbalığın sebepleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Siber zorbalığın sebepleri	Kişisel sebepler	Olumsuz benlik algısı
		Kıskançlık
		Nefret
		Ait olma (olamama)
		İletişim problemleri
		Teknoloji bilincinin oluşmaması
		Psikolojik rahatsızlıklar
		Uygun olmayan rol modeller
		Akademik başarının düşük olması
	Sosyal kaygı	
	Bağımlılık	
	Ailevi sebepler	Aşırı hoşgörülü aile
		Otoriter aile
		İlgisizlik
		Aile içi sağlıklı iletişim
		Aile içi şiddet
	Toplumsal sebepler	Medya
		Rol model eksikliği
		Sosyal medya
Denetim eksikliği		
Yaptırımın yetersiz olması		

Siber zorbalığın sebeplerine ilişkin alt tema ve kodların yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların genellikle kişisel sebeplere vurgu yaptığı görülmektedir. Bunun yanı sıra aile tutumunun ve sanal dünyaya ilişkin denetim eksikliğinin de siber zorbalığın sebebi olabileceğini belirtmiş oldukları görülmektedir. M11, siber zorbalığın sebeplerini kişisel unsurlara dayandırmış ve “...şimdiki öğrenciler arkadaşları ile çok vakit geçirmiyor, dışarıdan bakınca birlikte oturuyorlar ama yaklaşınca bir bakıyorsunuz hepsinin elinde cep telefonu sosyal medyada geziyorlar, arkadaşının ne hissettiğini bilen yok, arkadaşının incineceğini düşünen yok, o nedenle rahat rahat zarar verebiliyorlar, yani zarar vermek çok kolaylaştı, çünkü bunu özendircek rol model çok fazla etrafta...” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okul müdürlerinin siber zorbalık davranışının sonuçlarına ilişkin görüşlerine ait bulgular

Okul müdürlerinin siber zorbalığın sonuçlarına ilişkin görüşleri doğrultusunda oluşturulan alt tema ve kodlar Tablo 5’de gösterilmektedir.

Tablo 5. Siber zorbalık davranışının sonuçları

Tema	Alt Tema	Kodlar
Siber Zorbalığın Sonuçları	Zorba açısından sonuçlar	İletişim kopması
		Psikolojik sorunlar/travmalar
	Kurban açısından sonuçlar	Özgürlüklerin kısıtlanması
		İntihar
		Özgüven kaybı
		İçe kapanıklık
		Duygusal çöküş
		Sosyal kaygı
		Uyku bozuklukları
		Suç eğilim
Toplumsal sonuçlar	İtibarsızlaşma	
	Madde bağımlılığı	
	Okul başarısında düşme	
		Başkalarına zarar verme
		Toplumsal çözülme
		Toplumsal ahlakın bozulması

Okul müdürlerinin siber zorbalık davranışının sonuçlarına ilişkin görüşlerinin yer aldığı Tablo 5 incelendiğinde okul müdürlerine göre siber zorbalığın kişisel, kurban açısından ve toplumsal açıdan olumsuz sonuçlarının olacağını düşündükleri görülmektedir. Okul müdürleri siber zorbalığın zorba açısından iletişim kopması ve psikolojik travmalar yaşanabilmesi; kurban açısından özgürlüklerin kısıtlanması, özgüven kaybı, intihar, içe kapanıklık, duygusal çöküş, sosyal kaygı, uyku bozuklukları, suça eğilim, itibarsızlaşma ve madde bağımlılığı; toplumsal açıdan ise toplumsal çözülme ve toplumsal ahlakın bozulması gibi sonuçlarının olacağını ifade etmişlerdir. Okul müdürlerinin siber zorbalığın sonuçlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde en fazla vurguladıkları olumsuz sonuçların kurban açısından yaşanabileceğini ifade ettikleri görülmektedir.

Bu konuda görüş belirten M4, “*siber zorbalık davranışına maruz kalan öğrencilerde üzüntü, anksiyete, korku gibi duygular daha fazla yaşanır; ayrıca konsantrasyon bozukluğuna bağlı olarak okul notları da düşebilir; okuldan kaçabilirler, depresyona girebilirler, madde bağımlısı olabilirler ya da tam tersi başkalarına zarar verebilir, saldırganlaşabilirler...*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okul müdürlerinin siber zorbalık davranışlarının önlenmesi için alınabilecek tedbirlere ilişkin görüşlerine ait bulgular

Okul müdürlerinin siber zorbalığın önlenmesi için alınabilecek tedbirlere ilişkin görüşleri Tablo 6’da özetlenmektedir.

Tablo 6. Siber zorbalığın önlenmesi için alınması gereken tedbirler

Tema	Alt Tema	Kodlar
Siber Zorbalığın Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler	Bireysel önlemler	Kişisel bilgilerin gizliliğine dikkat edilmesi
		Yabancılara karşı mesafeli olunması
	Okul yönetimi ve öğretmenlerin alacağı önemler	Öğrencilere yönelik bilgilendirme toplantıları
		Öğretmenlere yönelik bilgilendirme toplantıları
		Topluma yönelik bilgilendirme toplantıları
		İnternet kullanımını sınırlandırma
		Caydırıcı disiplin cezaları
		Sosyal medyayı okuryazarlığı kazandırma
		Öğretmenlerin okul yönetimi ile işbirliği
		Ailesel desteğin sağlanması
		Çocuklarla açık iletişim kurulması
		İnternet kullanımı konusunda gerekli tedbirlerin alınması
	Ailesel önlemler	Çocuk ve gençlerin bilinçli yetiştirilmesi
		İnternet kullanımında rol model olunması
Çocukların gözetim altında tutulması		
Çocukları sanatsal ve sportif etkinliklere yönlendirme		
		Manevi değerleri güçlü bireyler yetiştirme

Okul müdürlerinin siber zorbalık davranışlarının önlenmesi için alınabilecek tedbirlere ilişkin görüşlerinin yer aldığı Tablo 6 incelendiğinde bireysel önlemler, okul yönetimi ve öğretmenler tarafından alınacak önlemler ve ailesel önlemlere vurgu yaptıkları görülmektedir. Ailesel tedbirlerin önemine vurgu yapan M16 “...*bence öncelikle aileler bilinçli olmalı, kendi bilinçsizce internet ortamında gezen ailenin çocuğuna rol model olması beklenemez. Aileler güvenli internet kullanımı konusuna öncelikle kendileri dikkat etmeli daha sonra çocuklarına rol model olmalıdır. Aile bilinçli değilse, çocuklarını başı boş, kontrolsüz bırakıyorsa çocuk bir müddet sonra sanal dünyada kaybolur*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Sonuç ve tartışma

Okul müdürlerinin siber zorbalığa ilişkin tanımları incelendiğinde teknolojiye dayalı olarak psikolojik baskı kurma konusuna vurgu yaptıkları görülmektedir. Siber zorbalık konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde öğrencilerin maruz kaldıkları zorba davranışların okul müdürlerinin siber zorbalık davranışı tanımlarına benzer şekilde mail gönderme (Patchin ve Hinduja, 2006), gizli numara ile arama (Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010) ve benzeri davranışlarının ön plana çıktığı çalışmalara rastlanmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre okul müdürlerinin öğrencilerinde gözlemlemiş oldukları siber zorbalık davranışları sosyal medya ve diğer dijital teknolojiler aracılığı ile meydana gelen izinsiz görüntü paylaşmak, hoş gitmeyen yorumlar yazmak gibi davranışlardır. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde Kavuk ve Keser (2015: 5) araştırmalarında öğrencilerin sergile-

miş oldukları siber zorbalık davranışlarının “telefon numarasını gizleyerek rahatsız edici cinsel sesler çıkarma”, “mail adresini ele geçirme ve zarar verme” ile “birinin kullandığı telefon veya bilgisayar modeliyle alay etme”, “mail kutularını doldurarak mail gelmesini engelleme” olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dehue, Bolman ve Völlink (2008) ise araştırma sonuçlarından farklı olarak öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergileme durumlarını inceledikleri araştırmalarında öğrencilerin %16’sının başkalarına internet veya cep telefonu mesajlarıyla zorbalıkta bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca araştırma kapsamında ele alınan 1211 öğrencinin %22’sinin siber zorbalık davranışına maruz kaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Siber zorbalık konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırma sonuçlarından farklı olarak genellikle zorbalık davranışına maruz kalan ve zorbalık davranışı sergileyen örneklemeler üzerinde çalışıldığı ve maruz kalınan veya maruz bırakılan davranışlara odaklanıldığı görülmektedir. Örneğin, Patchin ve Hinduja (2006) katılımcıların zorbalık deneyimlerini inceledikleri çalışmalarında kurbanların internet ortamında rahatsız edildiği, kurbanlara kendilerini rahatsız edecek isimler takıldığı, korkutulduğu, cinsel içerikli mesajlar gönderildiği ve kurbanların özel bilgilerinin çalındığı durumların ön plana çıktığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada okul müdürlerinin siber zorbalık davranışlarının sebeplerini açıklarken kişisel etmenler, ailevi etmenler ve toplumsal etmenlere vurgu yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık davranışının sebeplerine yönelik araştırmalar incelendiğinde araştırma sonuçları ile benzer şekilde Eroğlu (2011)’nin siber zorbalığın aile içi iletişim süreçlerinden kaynaklandığı ifade ettiği görülmektedir. Bu doğrultuda siber zorbalık davranışlarının azaltılması için ailelerin çocuklarına daha fazla zaman ayırmaları gerektiği, onlarla açık ve samimi bir dille iletişim kurmaları gerektiği; toplumsal çözümlere yol açan olumsuz davranışların sergilenmesinden ve normalleştirilmesinden kaçınılması gerektiği; toplumdaki yetişmiş bireylerin yetişmekte olan bireylere rol model olması gerektiği ifade edilebilir.

Araştırmada okul müdürlerinin, siber zorbalık davranışının sonuçlarını yorumlarken saldırgan açısından, kurban açısından ve toplumsal açıdan sonuçlarına değindikleri görülmüştür. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde Nansel vd. (2001) de siber zorbalık davranışının hem kurbanı hem de saldırganı psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Siber zorbalık davranışlarına maruz kalan öğrencilerin daha düşük akademik başarı sergiledikleri ve zararlı madde kullanımlarının arttığı ifade edilmiştir. Benzer şekilde Ybarra, Diener-West ve Leaf (2007) siber zorbalık davranışının sonuçlarını açıklarken kurban açısından düşük benlik saygısı, hayal kırıklığı, korku, endişe, zihinsel ve fiziksel sağlık (depresyon, intihar düşüncesi, baş ağrısı, uyku ve mide problemleri), akademik performans (düşük notlar ve devamsızlık), düşük konsantrasyon, izolasyon, okulda kendini güvende hissetmeme, arkadaş kaybı gibi olumsuz etkiler üzerinde durmuştur. Bu doğrultuda okul yönetimlerinin zaman zaman öğrencilere yönelik düzenleyeceği seminerler aracılığıyla siber zorbalığın kurban, zorba ve toplum üzerindeki olumsuz sonuçlarına değinmelerinin öğrencilerin empati

becerisine katkı sağlayabileceği ve öğrencilerin zorba davranışlardan uzak durmasını sağlayabileceği ifade edilebilir.

Araştırmada okul müdürlerinin siber zorbalığı bir sorun alanı olarak gördükleri ve önlenmesi için okul yönetimi, aileler ve bireyin kendisi tarafından birtakım tedbirler alınması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarından farklı olarak siber zorbalığın önlenmesine yönelik okul müdürlerinin görüşlerinin incelendiği bazı araştırmalarda okul müdürlerinin siber zorbalığı bir sorun alanı olarak görmedikleri ve endişe edilecek bir durum olmadığı ifade edilmiştir (Flynt ve Morton, 2008; Newgent, Lounsbery, Keller, Baker, Cavell ve Boughfman, 2009). Bazı araştırmalarda ise araştırma sonuçları ile benzer şekilde siber zorbalığın bir sorun alanı olarak görüldüğü ve siber zorbalığın önlenmesi için okul temelli müdahalelerin okul liderliğiyle başlaması gerektiği ifade edilmektedir (Fretwell, 2015). Ayrıca okul ikliminin de siber zorbalığı önlemede etkili olacağı belirtilmektedir (Sprague, vd., 2002). Araştırma sonuçları ile benzer şekilde Hvidston, Hvidston, Range ve Harbour (2013) siber zorbalığın önlenmesi için okul müdürlerinin öğrencilere, personele ve velilere yönelik, siber zorbalığın hem kurban hem de zorba açısından sonuçlarını göstermek amacıyla bir eğitim planı uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Englander ve Muldowney (2007) de benzer şekilde öğretmen ve veli eğitimi konusuna vurgu yapmıştır. Bu doğrultuda araştırma sonuçlarından hareketle siber zorbalığın önlenmesi amacıyla, ailelerin siber zorbalık konusundaki farkındalık düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitimler düzenlenebileceği, zorba davranışların ortaya çıkmasını engelleyecek önlemler alınması önerilmektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse araştırmada, okul müdürlerinin siber zorbalık tanımlarının psikolojik saldırı alt teması altında ele alındığı; öğrencilerinde gözlemlemiş oldukları siber zorbalık davranışlarının sosyal medya ve iletişim teknolojileri aracılığıyla meydana geldiğini vurguladıkları; siber zorbalığın kişisel, ailevi ve toplumsal sebeplerinin olacağını belirttikleri; siber zorbalığın kurban, zorba ve toplum açısından olumsuz birtakım sonuçlarının olacağını ifade ettikleri ve siber zorbalığın önlenmesi için bireysel önlemlerle birlikte okul yönetimleri, aileler ve toplum tarafından bir takım önlemler alınması gerektiğini vurguladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmanın sonuçlarının öğretmen, veli ve öğrencilerle yapılacak benzer nitel çalışmalarla desteklenmesi, ayrıca bundan sonraki çalışmaların özellikle okul yöneticilerinin siber zorbalığın önlenmesi konusunda sergiledikleri mevcut davranışları ve diğer paydaşların bu konudaki beklentilerine odaklanması önerilebilir. Ayrıca, okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilecek benzer çalışmalar öğrencilerin maruz kaldıkları davranışların ortaya çıkarılması, bu davranışların nedenleri ve oluşturdukları sonuçların ortaya konulabilmesi açısından önemli görülmektedir.

Kaynaklar

- Akca, E. B., ve Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8, 1-20.
- Akman, N. (2019). Ergenlerde siber zorbalık ile ilgili demografik değişkenlerin incelenmesi: Bir meta analiz çalışması. Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi, Çaç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Anderson C. A., ve Bushman, B. J. (2001). Effects of violent video games on aggressive behaviour, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behaviour: A meta analysis of the scientific literature, *Psychosocial Science*, 12 (5), 353-359.
- Anderson, K. L. (2012). New kid on the block. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, California State University, California.
- Ayaş, T., ve Horzum, M. B. (2011). Exploring the teachers' cyber bullying perception in terms of various variables. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(2), 619-640.
- Balcı, Ş., ve Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(1), 5-22.
- Baştürk Akca, E., Sayımer, İ., Balaban Sarı, J., Ergün Başak, B. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalarındaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 2, 17-30.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Cemaloğlu, N., ve Bıçak, D. K. (2015). Sosyal ağlarda öğretmen-öğrenci arkadaşlığına yönelik öğrenci algıları. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 13(2), 52-76.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: Bağımlılık. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 83-98.
- Colwell, J., ve Kato, M. (2003). Investigation of the relationship between social isolation, self-esteem, aggression and computer game play in Japanese adolescents. *Asian Journal of Social Psychology*, 6(2), 149-158.
- Çalışgan, H. (2013). İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Çetin, B., Eroğlu, Y., Peker, A., Akbaba, S., ve Pepsoy, S. (2016). Ergenlerde ilişkisel karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, siber zorbalık ve psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 637- 653.
- Dehue, F., Bolman, C., ve Vollink, T. (2008). Cyberbullying: youths' experiences and parental perception. *CyberPsychology & Behavior*, 11(2), 217-223.
- Duman, M. Z. (2008). İnternet kullanımının öğrencilerin sosyal ilişkileri ve okul başarıları üzerindeki etkisi. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (3), 93-112.
- Englander, E., ve Muldowney, A. M. (2007). Just turn the darn thing off: Understanding cyberbullying. In Proceedings of the National Conference on Safe Schools and Communities, USA. Erişim: http://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=marc_pubs_01.03.2019
- Erden, İ. O. (2015). Lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eroğlu, Y., (2011). Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Gencer, H. (2017). Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Flynt, S. W., ve Morton, R. (2008). Alabama elementary principals' perceptions of bullying. *Education*, 129(2), 187-191.
- Fretwell, Q. (2015). Addressing bullying in schools: The perceptions, thoughts and beliefs of middle-school principals. Erişim: https://scholarworks.gsu.edu/eps_diss/132/01.03.2019.
- Harman, J. P., Hansen, C. E., Cochran, M. E., ve Lindsey, C. R. (2005). Liar, liar: Internet faking but not frequency of use affects social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 1-6.
- Hinduja, S., ve Patchin, J.W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29 (2), 129-156.
- Hoff, D. L., ve Mitchell, S. N. (2009). Cyberbullying: Causes, effects, and remedies. *Journal of Educational Administration*, 47(5), 652-665.
- Holman, J.P., Hansen, C.E., Cochian, M.E., ve Lindsey C.R. (2005). Liar, liar: Internet faking but not frequency of use affect social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression, *Cyber Psychol Behav.*, 8(1), 1-6.

- Hvidston, D. J., Hvidston, B. A., Range, B. G., ve Harbour, C. P. (2013). Cyberbullying: Implications for principal leadership. *NASSP bulletin*, 97(4), 297-313.
- Karayağız Muslu, G., ve Bolışık, B., (2009). Çocuk ve gençlerde internet kullanımı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(5), 445-450.
- Keser, H., ve Kavuk, M. (2015). Okulda siber zorbalık farkındalık anketinin geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 17-30.
- Miller, S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Researcher*, 10 (4), 68-82.
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., ve Scheidt, P. C. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 285, 2094-2100.
- Newgent, R. A., Lounsbery, K. L., Keller, E. A., Baker, C. R., Cavell, T. A. ve Boughfman, E. M. (2009). Differential perceptions of bullying in the schools: A comparison of student, parent, teacher, school counselor and principal reports. *Journal of School Counseling*, 7, 1-33.
- Özbay, A. (2013). Ergenlerde siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Özkan, C. (2019). Lise öğrencilerinde öznel mutluluk suçluluk ve utancın yordayıcısı olarak siber zorbalık. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Patchin, J., ve Hinduja, S. (2006). Bullies Move Beyond the Schoolyard A Preliminary Look at Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Pekşen Süslü, D. (2016). Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Raskauskas, J., ve Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43, 564-575.
- Schneider, S., O'Donnell, L., Stueve, A., ve Coulter, R. S. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: A regional census of high school students. *American Journal Of Public Health*, 102 (1), 171-177.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting qualitative data: Methods for analysing talk, text and interaction*. London: SAGE Publication

- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., ve Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49 (4), 376-385.
- Sprague, J., Smith, S., ve Stieber, S. (2002). Principal perception of school safety. *Journal of School Violence*, 1(4), 51-64.
- Şahin, M., Sarı, S., Özer, Ö., ve Er, S. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(5), 257-270.
- Tamer, N., ve Vatanartıran, S. (2014). Ergenlerin teknolojik zorbalık algıları. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, (2), 1-20.
- Toprak, Y. (2018). Ortaokulda görev yapan öğretmenlerin siber zorbalık algılarının incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Türk, A. (2018). 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinde akademik motivasyon ve siber zorbalığın incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Willard ,N.E. (2005). Educators guide to cyberbullying and cyberthreats :Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Erişim: http://www.csriu.org/cyberbully/.Docs/cbct_educator.pdf, 01.03.2019.
- Ybarra, M.L. Diener-West, M., ve Leaf, P.J. (2007). Examining the overlap in internet harassment and school bullying: Implications for school intervention. *J. Adolesc. Health* , 41, 42–50.
- Yelci, H. (2018). Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ile saldırganlık ilişkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Views of Principals about Cyberbullying

Extended Abstract

Introduction

With the widespread use of the Internet, the use of social networks of individuals, especially young people, is increasing (Cemaloğlu & Bıçak, 2015). Psychological violence and bullying through social networks are becoming widespread due to the widespread use of social networks. It is thought that the lack of awareness of the school administrators, teachers and parents about cyberbullying will affect the attendance of students, their school success, and also will cause psychological problems and health problems which are difficult to repair. As a matter of fact, previous studies found out that the use of Internet and computer games had negative effects on social development and self-confidence, increased social anxiety level, and strengthened aggressive behaviors (Anderson & Bushman, 2001; Holman, Hansen, Cochian, Lindsey, & Liar, 2005). The aim of this study is to determine the views of school administrators on cyberbullying.

Method

The study is conducted based on phenomenological research design of qualitative research method. Phenomenological research predominantly focuses on the experiences and aims to explore the underlying meaning of these experiences (Merriam, 1998). The phenomenon of research is cyberbullying.

Participants

The participants of the study consisted of 17 principals that were chosen through criterion sampling technique. Being a principal in the secondary level is the basic criterion for participant selection.

Research data were collected by semi-structured interview form developed by the researchers. 16 of the interviews were conducted face to face and 4 of them were in electronic environment (video call). The interviews lasted approximately 25 minutes. In the analysis of data, descriptive analysis and content analysis techniques were used together. In the descriptive analysis phase, themes were formed based on the research sub-problems. In the content analysis phase, sub-themes and codes were determined based on the data. Credibility, transferability, consistency and confirmability studies were conducted in the process of ensuring validity and reliability.

Findings

According to research findings, school principals define cyberbullying as degrading behavior, humiliating behavior, threatening, harming and disturbing. Cyberbullying behaviors observed by school principals in their students are discussed under two sub-themes: behaviors realized through social media and communication technologies. The behaviors that occur through social media are expressed as sending friend requests, sharing images without permission, creating group pressure, making negative comments, attacking fake accounts and stealing accounts. The behaviors expressed by means of communication technologies are sending messages and calling continuously. The reasons of cyberbullying are explained under the sub-themes of personal reasons, familial causes and social reasons. The principals explained the consequences of cyberbullying as communication breakdown and psychological problems for the bully and freedom restriction, possible psychological problems, loss of self-confidence, emotional collapse, social anxiety, drug addiction, crime tendency, and so on for the victim. It is also stated that cyberbullying could lead to social disintegration and deterioration of social morality. Principals suggested that families, teachers and school administrators should act in cooperation and take measures to prevent cyberbullying.

Discussion and conclusion

According to the results of the research, cyberbullying behaviors observed by school principals in their students are sharing unauthorized images through social media and other digital technologies and writing unpleasant comments. In contrast to the results of the research, Dehue, Bolman and Völlink (2008) found that the most commonly used form of bullying was naming and gossiping. In the study, it was concluded that school principals emphasized personal factors, family factors and social factors in explaining the causes of cyberbullying behaviors. When the studies on the causes of cyberbullying behavior are examined, Eroğlu (2011), for example, states that cyberbullying is caused by the communication processes within the family. In the research, school principals discussed the consequences of cyberbullying behaviors in terms of aggression, victim and social aspects. Similar to the results of the research, Nansel et al. (2001) stated that cyberbullying behavior negatively affects both victim and aggressor in psychological and social terms. In the study, it was concluded that school principals perceive cyberbullying as a problem area and that some precautions should be taken by the school administration, families and the individual. Similarly, Englander and Muldowney (2007) emphasized the issue of teacher and parent education for the prevention of cyberbullying.

Key Words: Cyberbullying, information technology, student